

ONA TILI VA ADABIYOT DARSLARINI INNOVASIYON YONDASHUV ASOSIDA
TASHKIL ETISH

Eraliyeva Xabiba Buyukovna

Samarqand viloyati Past Dargʻom tumani

103-umumtaʼlim maktabi ona tili va adabiyot fani oʻqituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ona tili va adabiyot fanlarini oʻqitishni pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda taʼlim samaradorligini oshirish, dars jarayonida taʼlimiy oʻyinlar oʻquvchilarni faol ishtirokiga aylanish yoʻllari hamda ona tili va adabiyot fanlaridagi muammoli mavzulardan kelib chiqib, bogʻliq muammoni ajratib olish orqali yetuk malakaga ega boʻlishlar masalalari yoritilgan.*

Kalit soʻzlar: *taʼlimiy oʻyinlar, texnologik xarita, muammoli vaziyat, innovasion texnologiyalar, interfaol metodlar.*

Abstract: *In this article, increasing efficiency of education, developing participation of pupils in educational games and mastering seperating issues from debateable subjects through using pedagogical technologies in uzbek language and literature classes are shown.*

Keywords: *educational games, technological map, problematic situation, innovative technologies, interactive methods.*

KIRISH

Dunyoning barcha rivojlanayotgan davlatlari (hatto bir qator rivojlangan davlatlar ham) hozirgi globllashuv vaqtda oʻz oldiga hamma bolalarni umumiy oʻrta taʼlim jarayoniga toʻliq qamrab olish masalasini qoʻygan bir vaqtda, mustaqil Oʻzbekistonimizda ushbu muammo allaqachon muvaffaqiyatli hal etilgan boʻlib, uzluksiz taʼlimda masofaviy taʼlimni qoʻllab, oʻquvchilar bilimni baholashda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanmoqda. Bugungi kunda navbatdagi ustuvor vazifa sifatida, sifatli taʼlim-tarbiya berish, taʼlimning samaradorligini oshirish masalasi qoʻyildi.

Taʼlim jarayonida interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarini oʻquv jarayonida qoʻllashga boʻlgan qiziqish kundan-kunga ortib bormoqda. Bunday boʻlishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha anʼanaviy taʼlimda oʻquvchilarni faqat tayyor bilimlarni egallashga oʻrgatilgan boʻlsa zamonaviy texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarini oʻzlari qidirib topishlariga, mustaqil oʻrganib, tahlil qilishlariga, hatto xulosalarni ham oʻzlari keltirib chiqarishlariga oʻrgatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Oʻqituvchi shaxsni rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yoʻnaltiruvchilik funksiyasini

bajaradi. Ta'lim jarayonida o'quvchi asosiy figuraga aylanadi. Shuning uchun umumta'lim maktablarida zamonaviy o'qitish metodlari - interaktiv metodlar, innovasion texnologiyalarning o'rni va roli benihoya kattadir.

Bu metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va o'quvchilarning birgalikda faoliyat ko'rsatish orqali amalga oshiriladi. Bunday pedagogik hamkorlik jarayoni o'ziga xos xususiyatlarga ega. Darslarni innovasion texnologiyalardan foydalanish asosida tashkil etish ijobiy natija beradi, chunki o'qituvchi innovasion faoliyat yuritgandagina ta'lim mazmuni o'zgaradi. O'quv mashg'ulotlari samaradorligini oshirishda ona tili va adabiyot darslariga interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlash doiralarini kengaytirish bilan bir qatorda ularni fanga bo'lgan qiziqishlarini ham orttiradi. Quyida biz ana shunday metodlardan ayrimlari haqida fikr yuritib, ulardan namunalar keltiramiz: Mashg'ulotni o'tkazish tartibi muammo o'zi nima degan savol asosida mavzuga kirib boriladi. Muammo bilish va bilmaslikning o'rtasi bo'lib, bunda muammoning dolzarbligi va o'ziga xosligi nazarda tutiladi. Bir mavzuga oid qator muammolar olinib, undan eng dolzarblari ajratiladi. Mashg'ulotda o'qituvchi ishtirokchilarni guruhlarga ajratib, darsni o'tkazish tartib-qoidalari va talablarini tushuntiradi. Chunki, ushbu texnologiyani amalga oshirish jarayoni bosqichli ketma-ketlik asosida olib boriladi. Ishtirokchilar dars davomida yakka, juftlikda va kichik guruhda faoliyat olib borishlari tushuntiriladi.

Muammoli ta'limning o'ziga xos xususiyatlaridan biri shundan iboratki, u o'quvchiga qo'yilgan muammo yechimini topish uchun ilmiy-ijodiy tafakkur yuritish, jadal va mantiqli fikrlash, so'z va atamalar, asar g'oyasi hamda ma'nosini o'zaro qiyoslash, o'zi uchun eng to'g'ri yechim tanlash imkoniyatlarini beradi. Bu texnologiya o'quvchining imkoniyatlaridan o'zaro uzviylik va uzluksizlikdan foydalanish, izchil va mantiqiy fikrlash darajasini yaxshilaydi. O'rganuvchi sub'ektning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlanishiga olib keladi, xususiyy intellektual iste'dod qirralarini ochishga yo'naltiradi.

Texnologiyaning afzalliklari. O'quvchilar hamkorlikda faoliyat olib boradilar. Muammoni aniqlash ko'nikmalari shakllanadi. Diqqatni idrok qilishni, mantiqiy fikrlashni o'rganadi. Muammolar ichidan dolzarbini ajratib olishni o'rganadi.

Kamchiliklari. Vaqt ko'p sarflanadi. Barcha ishtirokchilarning fikrlari to'liq inobatga olinmasligi mumkin. O'zaro bir to'xtamga kelish uchun ortiqcha mulohazalar qayd etilishi kuzatiladi va h.k.

Muammoli vaziyat va muammoning bayoni. Tafakkur - inson oldida turgan masala va muammolarni yechishga olib keladigan idrok bo'lib, tafakkur muammoli vaziyatdan kelib chiqadi hamda muammoni yechishga qaratilgan bo'ladi.

Muammoning qo'yilishi. Muammoning bir necha yechim yo'llari mavjud ekanligi va ular ichidan eng optimal variantini tanlash shuningdek, muammoning yechimini topish.

Muammoli vaziyatni shakllantirish tamoyillari. Muammoli o`quv toshiriqlari. Muammoli vaziyatlarni yaratish metodi orqali o`quvchilarni turli muammolardan chiqib ketish yo`llarini axtarishga, kezi kelganda ana shu muammoning yechimini topishga yo`naltirish lozimligi tushuntiriladi

Muammoli vaziyat yaratish usullari:

- o`qituvchi o`quvchilarga dars mavzusi bilan bog`liq ziddiyatli holatni tushuntiradi va uni yechish yo`lini topishni taklif qiladi;
- bir masalaga doir turli nuqtai-nazarlarni bayon qiladi;
- hal etish uchun yetarli bo`lmagan, ortiqcha ma'lumotlar bo`lgan yoki savolning qo`yilishi noto`g`ri bo`lgan masalalarni yechishni taklif etadi va boshqalar.

Muammoli vaziyatni hal etish darajalari:

- o`qituvchi muammoni qo`yadi va o`zi yechadi; " - o`qituvchi muammoni qo`yadi va uning yechimini o`quvchilar bilan birgalikda topadi;
- o`quvchilarning o`zlari muammoni qo`yadilar va uning yechimini topadilar.

Muammoli vaziyatni yechishda qo`llaniladigan usullar:

- muammoni turli nuqtai-nazardan o`rganish, tahlil qilish;
- solishtirish, umumlashtirish;
- faktlarni aniqlash va qiyoslash;
- vaziyatga bog`liq xulosalar chiqarish;
- o`quvchilarning o`zlari aniq savollar qo`yishi va boshqalar.

Bu amaliy mashg`ulotda tinglovchilar quyidagi vazifalarni bajarishlari tavsiya qilinadi:

- O`qituvchilar o`z mutaxassislik fanlari bo`yicha o`zlari tanlagan mavzuda darsni eng maqsadga muvofiq muammoli o`qitish turlaridan foydalanib o`tkazish yuzasidan dars ishlanmasi tayyorlaydilar va uning asosida guruh ishtirokida shu mashg`ulotni qisqa bayon qilib beradilar va tegishli muhokama o`tkaziladi.

- Bunda o`quvchilarning quyidagi masalalar bo`yicha bilim, ko`nikma malakalarini yanada mustahkamlash nazarda tutiladi: - O`quv fani va darslar mavzusini o`rgatishda ular bilan bog`liq muammoli masalalarni belgilash, ulardan muammoli vaziyatlar hosil qilish va amalda foydalanishni oldindan rejalashtirib borish. O`quvchilarning tayyorgarlik darajasini hisobga olish. Zarur o`quv vositalarini tayyorlash.

- Muammoli vaziyatdagi mavjud ziddiyatni ko`rsatish, topshiriqni va uni yechish uchun yetarli shartlarni aniq bayon qilish.

- O`quvchilarning muammoni hal etishda yo`l qo`yayotgan xatolarini, ularning sababini va xususiyatini ko`rsatish.

O`quvchilarning noto`g`ri taxminlari asosida chiqargan xulosalari oqibatini muhokama etib, to`g`ri yo`lni topishlariga ko`maklashish va boshqalar.

XULOSA

Dars ta'limning mazmuni, metodi va shakli kabi tushunchalar doirasida chegaralanib qolmaydi. Maktabdagi ta'lim, tarbiya va rivojlanishni pedagog va o'quvchilarni o'zaro hamjihat, hamkorlikdagi faoliyatlari orqali amalga oshirishni nazarda tutadi. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda shuni alohida ta'kidlash joizki, darsning sifati, samaradorligi o'qituvchi tomonidan unga puxta tayyorgarlik ko'rishiga bog'liqdir. Bunda dars ishlanmasining hozirgi zamon ilg'or texnologiyalariga muvofiq holda loyihalaniishi alohida o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni. / Barkamol avlod –
5. O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T.: Sharq, 1997. 20-29 betlar.
2. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi,- Xalq ta'limi, 1998, 1-son.
3. "Tilshunoslik atamalarining izohli lug'ati ". N.Uluqov.Namangan
4. "Darsda hammasi bo'lmasa ham pedagogikaning asosiy qismi markazlashgan".
(Совершенство процесса обучения. М. 1971. 149 стр.).